

Afkoma Breiðamerkurjökuls jökulárið 2008-2009.

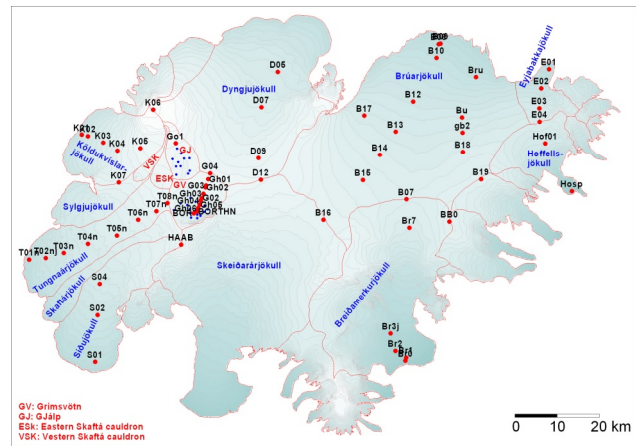
Reykjavík 3. febrúar 2010.

Greinargerð til Vegagerðarinnar vegna styrks af tilraunafé til samvinnu um rannsóknir á afkomu Breiðamerkurjökuls 2008-2009 vegna landris í nágrenni Vatnajökuls, b.t. Þórir Ingason.

Frá Jöklahópi, Jarðvísindastofnun Háskólans: Finnur Pálsson, Helgi Björnsson, Sverrir Guðmundsson og Eyjólfur Magnússon.

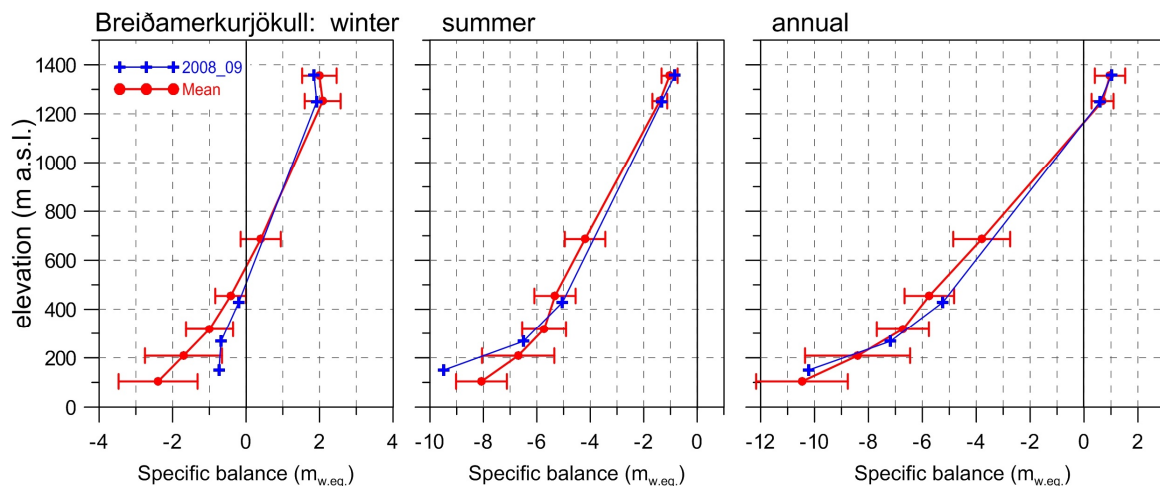
Á árinu 2009 var aflað gagna sem nýttast til mats á landrisi vegna jöklarýrnunar. Um er að ræða mælingar á afkomu, breytingar á lögum yfirborðs, veðurþáttum sem stjórna afkomu og kortlagningu botns og yfirborðs.

Eins og mörg undanfarin ár var afkoma Vatnajökuls mæld í um 60 punktum víðsvegar um jökulinn, á suðurjöklinum á Breiðamerkurjökli og Hoffellsjökli (mynd 1). Einnig voru reknar 10 veðurstöðvar, þar af ein á sporði Breiðamerkurjökuls. Hreyfing var mæld á öllum afkomumælistöðvum. Vegagerðin styrkti mælingar á Breiðamerkurjökli.

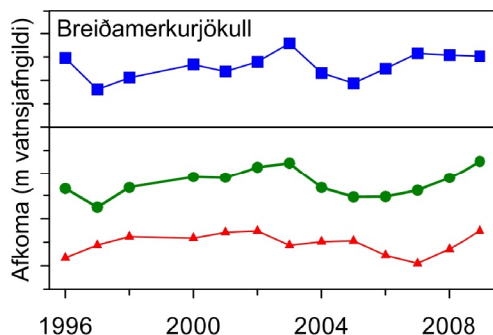
Mynd 1. Afkomumælistaðir og veðurstöðvar á Vatnajökli 2009.

Afkoma

Mynd 2. Breytileiki afkomu með hæð á Breiðamerkurjökli jökulárið 2008-2009 og meðaltal allra ára sem afkoma hefur verið mæld. (afkoma í mm vatnsjafngildi og hæð (y-ás) í m yfir sjó).

Breytileiki afkomu með hæð á Breiðamerkurjökli er sýndur á 2. mynd. Afkoma í tveim efstu mælistöðvum var mæld í afkomumælistöðvum í maí og október. Mælingar og vinnu við úsetningu afkomuvíra og enduruppsetningu snjóhæðarmælis við veðurstöð er heppilegast að vinna að vetrarlagi: jökulsporðurinn er nánast ófær þar til dálítill snjór hefur safnast fyrir. Að þessu sinni var gagna aflað í leiðöngrum í febrúar 2009 og janúar 2010, en vitjað um veðurstöðina þrisvar sumar og haust en afkomurvíra 28. ágúst 2009. Vetrarafkoma Breiðamerkurjökuls 2008-09 var 15% yfir meðallagi mælitímabilsins frá 1996, og en sumarleysing um 11% minni. Vetrarleysing neðst á jökulsporðinum var mun minni en oft áður. Rýrnunin var sú minnsta sem mælst hefur.

Mynd 3. Afkoma Breiðamerkurjökuls

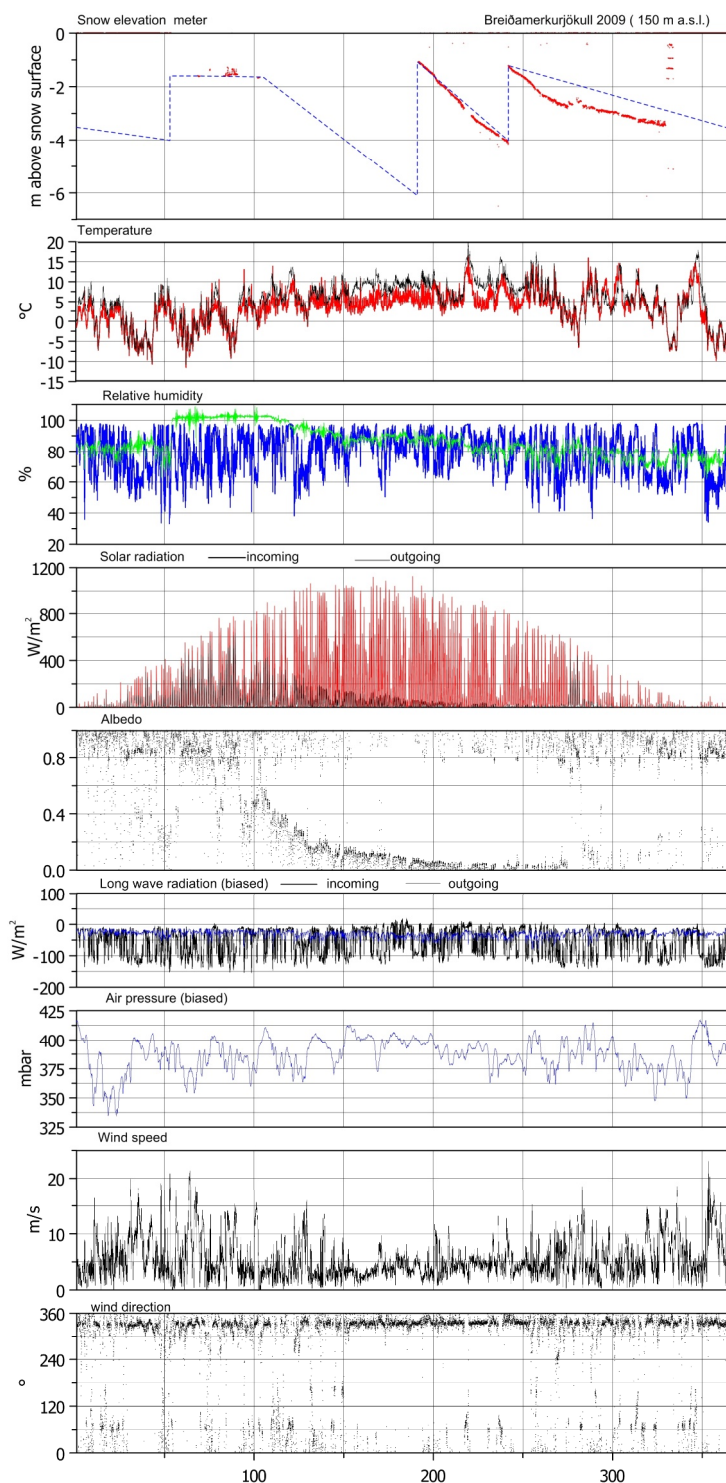
Ísmassi vegna kelfingar sem nemur um 0.25 km^3 á ári sem svarar til meðalíspynningar alls jökulsins um 3.5 m á 14 árum. Rýrnun vegna kelfingar er því nærri 20% af heildarrýrnun Breiðamerkurjökuls. Dreifing afkomu með hæð er gefin í töflu hér aftast.

Veðurathuganir

Til að auka skilning á samhengi veðurs og jöklabreytinga hefur veðurgagna á jökli verið aflað. Á Breiðamerkurjökli (í 150-140 m hæð jökulárið 2008-2009) er veðurstöð rekin allt árið, í samvinnu við Háskólann í Utrecht í Hollandi (IMAU). Yfirlit mæligagna frá veðurstöðinni árið 2009 er sýnt á 4. mynd.

Nær enginn snjór safnaðist á jökulinn neðan 500 m hæðar veturinn 2008-2009; það sem til féll bráðnaði jafnóðum fyrri hluta vetrar en 10-25 cm snjólag var við veðurstöðina í byrjun sumars. Af hitaferlinum má ráða að það hlýnar jafnt og þétt eftir því sem líður á sumarið og mikil hlýindi fylgja sunnanáttum í sumarlok. Sumarið var sólríkt en lýngt miðsumars, vindur fór sjaldan yfir 5 m/s . Í september-október safnaðist dálítill snjór fyrir en leysti síðan allan og enginn snjór var upp í a.m.k. 500 m hæð í lok janúar 2010. Veðurgögnin eru notuð til að greina orkuþætti og til líkangerðar af tengslum jökulrýrnunar og hlýnunar andrúmslofts (t. d. gráðudagalíkon og orkubúskaparlíkon).

Heildarýrnun Breiðamerkurjökuls vegna afkomu á yfirborði er orðin 17 m (vatnsjafngildi) jafndreift yfir jökulinn (990 km^2), á 14 árum í lok jökulársins 2008-09 eða þynning vegna afkomu að jafnaði 19 m af ís. Á þessu tímabili hefur vetrarafkoman verið $\sim 18.3 \text{ m}$ en sumarleysing um 35.5 m , þannig er leysing nærri tvöfalt meiri en vetrarsnjór sem safnast fyrir. Auk massataps vegna yfirborðsafkomu tapast

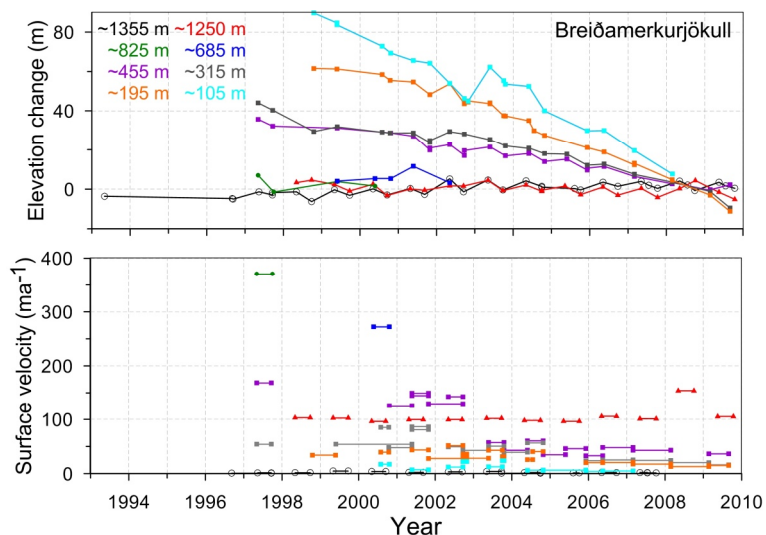
Mynd 4. Helstu veðurþættir á Breiðamerkurjökli 2009.

Hæðarbreytingar (þykktarbreytingar)

Í öllum afkomumælipunktum er yfirborðshæð mæld með nákvæmum GPS tækjum og þannig fylgst með hæðarbreytingum jökulsins. Yfirborð var einnig mælt á mælinum um nær allan jökulinn með nákvæmri loftvog 1991 í íssjarmælingaleiðangri (efst á jöklinum 1988, þegar Brúarjökull var kortlagður með íssjá). Yfirborðshæð á efri hluta jökulsins (ofan Eyjólfsfells) og svæðinu milli Máfabyggða og Esjufjallar var mælt á sniðum með kinematic GPS samhliða kortlagningu botns með íssjá á árabílinu 2000 til 2005. Stafræn kort af yfirborði hafa verið unnin eftir SPOT5 gervitunglagögnum frá árunum 2003 og 2008.

Hér til hliðar (6. mynd) eru breytingar í hæð jökulsins í afkomumælistöðum sýnd sem tímaröð. Nærri jökulröndinni eins og hún var 1991 hefur jökullinn þynnst um ríflega 100 m frá vori 1991. Ofar hefur hann þynnst minna, um 90 m í 200 m hæð, 65 m í 300 m og ríflega 35 m í 450 m hæð. Á hæðarbilinu milli 700 -1250 m hefur þynning verið nærri 15 m. Hraði þynningar hefur aukist eftir 2001. Á ísaskilum Breiðamerkurjökuls og Brúarjökuls, þar sem jökull er enn að hækka eftir framhlaup Brúarjökuls 1963-64, hefur jökullinn þykknað um nærri 15 m frá u.þ.b. 1990, hraðast á árabílinu 1990-95, en í mögru árunum síðan hefur hæð þar verið nær óbreytt.

Unnið er að því að nota þessi gögn ásamt öllum tiltækum kortum til að reikna massatap jökulsins og dreifingu þess í fleti.

Mynd 5. Hæðarbreytingar og skriðhraði á mælistöðvum á Breiðamerkurjökli 1991 – ágúst 2009. Hæð vorið 2008 er til viðmiðunar.

Allur styrkur Rannsóknasjóðs Vegagerðarinnar til þessa verkefnis (300 þ.kr) var nýttur til mæliferða.

Breiðamerkurjökull

Elevation (m a.s.l.)			ΔS (km ²)	$\dot{\Delta} S$ (km ²)	b_w (mm)	b_s (mm)	b_n (mm)	ΔB_w (10 ⁶ m ³)	$\dot{\Delta} B_w$ (10 ⁶ m ³)	ΔB_s (10 ⁶ m ³)	$\dot{\Delta} B_s$ (10 ⁶ m ³)	ΔB_n (10 ⁶ m ³)	$\dot{\Delta} B_n$ (10 ⁶ m ³)
1850	1900	1875	0,2	0,2	6664	36	6701	1	1	0	0	1	1
1800	1850	1825	0,4	0,6	6318	19	6338	3	4	0	0	3	4
1750	1800	1775	0,6	1,2	5598	-52	5546	3	7	0	0	3	7
1700	1750	1725	2,1	3,3	3799	-156	3643	8	15	0	0	8	15
1650	1700	1675	4,8	8,1	3171	-194	2977	15	30	-1	-1	14	29
1600	1650	1625	18,6	26,7	2843	-235	2607	53	83	-4	-6	49	78
1550	1600	1575	25,5	52,2	2645	-295	2349	68	151	-8	-13	60	138
1500	1550	1525	32,8	85,0	2482	-369	2112	81	232	-12	-25	69	207
1450	1500	1475	44,4	129,4	2364	-437	1926	105	337	-19	-45	86	293
1400	1450	1425	62,4	191,8	2263	-577	1686	141	478	-36	-81	105	398
1350	1400	1375	89,8	281,6	2143	-735	1408	193	671	-66	-147	127	524
1300	1350	1325	95,2	376,8	2051	-944	1107	195	866	-90	-237	105	630
1250	1300	1275	59,3	436,1	2010	-1170	840	119	985	-69	-306	50	680
1200	1250	1225	43,5	479,6	1952	-1380	572	85	1070	-60	-366	25	704
1150	1200	1175	31,9	511,5	1893	-1573	319	60	1131	-50	-416	10	715
1100	1150	1125	31,0	542,5	1822	-1768	54	56	1187	-55	-471	2	716
1050	1100	1075	29,8	572,3	1767	-1938	-170	53	1240	-58	-529	-5	711
1000	1050	1025	28,6	600,9	1728	-2072	-343	49	1289	-60	-588	-10	701
950	1000	975	34,4	635,3	1652	-2246	-593	57	1346	-77	-666	-21	680
900	950	925	28,6	663,9	1507	-2367	-860	43	1389	-69	-734	-26	654
850	900	875	32,8	696,7	1349	-2517	-1168	44	1433	-88	-822	-44	611
800	850	825	30,9	727,6	1179	-2689	-1509	36	1469	-95	-916	-58	553
750	800	775	27,4	755,0	943	-2923	-1980	26	1495	-95	-1011	-69	484
700	750	725	31,3	786,3	731	-3122	-2391	23	1518	-116	-1127	-93	390
650	700	675	28,3	814,6	508	-3303	-2794	14	1532	-110	-1238	-96	294
600	650	625	30,0	844,6	324	-3413	-3089	10	1542	-124	-1361	-114	181
550	600	575	18,4	863,0	129	-3562	-3432	2	1544	-81	-1442	-79	102
500	550	525	19,4	882,4	-37	-3718	-3755	-1	1544	-89	-1532	-90	12
450	500	475	16,1	898,5	-184	-3902	-4086	-3	1541	-78	-1610	-81	-69
400	450	425	16,6	915,1	-397	-4230	-4627	-6	1534	-85	-1695	-92	-161
350	400	375	12,4	927,5	-569	-4687	-5256	-7	1527	-70	-1765	-77	-238
300	350	325	12,0	939,5	-667	-5209	-5876	-8	1519	-74	-1839	-82	-320
250	300	275	11,9	951,4	-710	-5851	-6562	-8	1511	-88	-1927	-96	-416
200	250	225	11,0	962,4	-734	-6470	-7205	-8	1503	-96	-2023	-104	-520
150	200	175	8,4	970,8	-784	-6843	-7627	-7	1496	-81	-2104	-87	-608
100	150	125	9,1	979,9	-851	-7142	-7994	-7	1489	-83	-2186	-90	-697
50	100	75	9,0	988,9	-896	-7344	-8240	-2	1487	-21	-2208	-23	-721
0	50	25	4,6	993,5	-930	-7399	-8329	0	1487	-1	-2209	-1	-722

ΔS : area in elevation range, $\Sigma\Delta S$: cumulative area above given elevation, b_w : specific winter balance, b_s : specific summer balance. b_n : specific winter balance, ΔB_w : winter balance at a given elevation range, $\Sigma\Delta B_w$: cumulative winter balance above given elevation, ΔB_s summer balance at a given elevation range, $\Sigma\Delta B_s$: cumulative summer balance above given elevation, ΔB_n : net annual balance in a given elevation range, ΣB_n : cumulative net annual balance above given elevation.